

*Руслана Гаврилук, юристка, медіаторка,
докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри публічного
права юридичного факультету Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича, гарант освітньо-професійної програми «Медіація»
спеціальності 081 Право,
Голова ГО «Буковинський центр медіації»,
Досвід навчання медіації та відновного правосуддя в сертифікованих
міжнародних програмах Нідерландів, Іспанії, Латвії та Італії.
Сфера наукових і практичних інтересів: право, медіація, відновне
правосуддя, захист прав людини*

МЕДІАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Конфлікти існували та існують на всіх рівнях взаємодії: особистісному, міжособистісному, в тому числі і на рівні громади чи освітнього простору тощо. Проте сьогодні, у час повномасштабної російсько-української війни, подолання її економічних та соціальних наслідків, можливого підвищення тарифів та перманентних реформ у сфері місцевого самоврядування, як у сфері освіти, охорони здоров'я, земельних та інших правовідносин, не могли не поглибити та розширити сфери та причини їх виникнення. Такими причинами можуть бути нечіткі правила взаємодії, різні обставини, різна швидкість просування реформ та їх неузгодженість між собою, політичні чинники, протидія змінам з боку місцевих еліт, недостатній рівень інформування членів спільнот з боку органів влади тощо.

При цьому важливо пам'ятати, що подальший особистий розвиток та розвиток громади залежить від спроможності всіх суб'єктів взаємодії виробити та застосовувати належні механізми для ефективного вирішення та запобігання таким конфліктам та суперечностям на місцях. Ніхто не скасовував аксіоми: скільки людей – стільки думок! Тому не дивно, що інтереси різних людей вступають в протиріччя один з одним. Різниця в сприйнятті часто призводить до того, що люди не погоджуються один з одним щодо, на перший погляд, звичних речей. Ця незгода виникає, коли ситуація дійсно носить конфліктний характер. Конфлікт визначається тим, що свідомо поведінка однієї зі сторін (особистості, або групи) порушує інтереси іншої сторони. Крім того, як показує досвід, судова тяганина щодо вирішення цих спорів пов'язана з великими витратами часу і фінансових ресурсів. І часто стається так, що потенційна користь від перемоги в суді стає неспівмірною з витратами та докладеними зусиллями.

І тут в нагоді може стати випробуваний у більшості розвинутих країн світу спосіб альтернативного вирішення спорів – **медіація**. Медіацію можна сміливо назвати інструментом налагодження саме національного діалогу, адже, у зв'язку із воєнним станом в нашій країні, багато людей були змушені покинути свої домівки та шукати прихистку на Заході України (в тому числі і в Чернівецькій області). В кожній людини, родині, громаді є свої потреби, свої правила, свої звички, які не завжди можуть подобатися іншим людям, що може спричинити конфлікт. І, щоб успішно вирішити конфлікт, на допомогу може прийти один із найсучасніших та найбільш ефективних способів вирішення конфліктів (спорів) – медіація.

Що ж таке медіація?

На сьогодні є надзвичайно багато визначень медіації, проте ми пропонуємо послуговуватись визначенням, яке міститься в Законі України «Про медіацію» 1875-ІХ, від 16 листопада 2021 р.: *«медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів».*

У чому ж особливості та переваги медіації ?

Застосування медіації сприяє зосередженню уваги на інтересах та потребах сторін конфлікту (спору).

Крім того, медіація має на меті знайти доступні та реалістичні рішення для всіх сторін конфлікту в законодавчих рамках, не нав'язуючи рішення один одному.

Процес медіації – це добровільний процес, у якому неупереджена, нейтральна та незалежна особа (медіатор) допомагає у спілкуванні та сприяє примиренню між сторонами, що дозволить їм досягти взаємоприйнятної згоди. Медіатор намагається зрозуміти, що заважає сторонам дійти згоди та допомагає побачити конфлікт як спільну проблему, а не як конфлікт протилежних сторін.

Медіація покликана допомогти сторонам налагодити безпосередній діалог і віднайти рішення проблеми шляхом співпраці, де кожна зі сторін конфлікту (спору) добровільно приймає рішення про участь у медіаційних переговорах чи про вихід з цієї процедури на будь-якому її етапі та обирає питання, які вона хотіла б обговорити. На відміну від судового розгляду, ці питання можуть змінюватись у процесі медіації і навіть суперечити проголошеним на початку позиціям.

У медіації сторони доходять згоди самі – медіатор не приймає рішення за них, а лише за допомогою спеціальних комунікативних технік забезпечує такий процес.

Під час процедури важливим є встановлення довіри між медіатором та сторонами спору. Таку довіру забезпечує те, що медіатор є незалежною стороною, переговорником, приділяє однакову увагу сторонам та в рівній мірі пропрацьовує варіанти вирішення проблемних питань.

Також надзвичайно важливим для розуміння переваг медіації є те, що у процесі медіації медіатор працює з емоціями сторін, знижує емоційну напругу між ними, яка виникла внаслідок конфлікту. Це дозволяє учасникам відійти від емоцій, «розкритися» і віднайти оптимальний варіант рішення спору.

Крім того, медіація конфіденційна процедура і це часто є запорукою як довіри до медіатора, так і до самої процедури медіації. Усе, що відбувається під час медіації, не розголошується ні медіатором, ні сторонами і це оформлюється спеціальною угодою про конфіденційність, яка передбачена вищезазначеним Законом України «Про медіацію». Крім того, в медіації завжди забезпечується врахування інтересів дитини, в т.ч. у контакті та у конфлікті з законом, а для збереження конфіденційності законом не допускається допит медіатора як свідка.

Застосовувати медіацію можна в будь-який період конфлікту, якщо всі залучені сторони погодяться на це, але все ж таки, найкращим моментом застосування медіації, як свідчить практика, є передконфліктний період

(ситуація), коли вперше виникають певні розбіжності, оскільки чим довше триває суперечка, тим більше шансів, що стосунки між сторонами конфлікту розірвуться або що вони переростуть в офіційні скарги.

Важливо, що у порівнянні з іншими формами врегулювання конфліктів (спорів) медіація може заощадити час, гроші, емоційні сили та репутацію учасників конфлікту. **Сторони медіації мають право:** за взаємною згодою залучати до медіації інших осіб, чиїх інтересів стосується конфлікт та/або які можуть сприяти його вирішенню (діти, представники органів опіки та піклування тощо); залучати інших учасників у медіацію за домовленістю сторін (фахівець у сфері права, адвокат(и) сторони(ін), психолог, експерт, перекладач); просити суд зупинити провадження у справі у зв'язку з проведенням медіації, якщо таке провадження вже розпочато.

В яких сферах може застосовуватися медіація?

Цивільних, сімейних, спадкових, трудових, земельних, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та під час кримінального процесу.

Зобов'язання, порядок виконання домовленостей та наслідки їх невиконання визначаються сторонами спільно в **угоді за результатами медіації** або в іншому **цивільно-правовому договорі** (у т.ч. нотаріально посвідченому). Крім того, результати медіації можуть бути закріплені шляхом укладення мирової угоди (за наявності судового провадження) або шляхом досягнення домовленостей про дії (залишити позов без розгляду; відмовитися від позову; визнати позов повністю або частково; подати спільні або окремі заяви про примирення у межах судового провадження чи на стадії примусового виконання в адміністративних спорах; звернутися за вчиненням нотаріальної дії) або досягнення проміжних та/або тимчасових домовленостей (часткова сплата боргу, побачення з дитиною, користування майном, відтермінування окремих дій тощо). Домовленості у медіації мають юридичну силу, їх невиконання може бути оскаржене в суді. Важливо, що досягнення домовленостей в медіації дає право на повернення 60% судового збору, якщо судове провадження вже розпочате.

Слід зауважити, що проведення медіації не впливає на перебіг позовної давності, а участь у медіації не є визнанням вини, позовних вимог або відмовою від позовних вимог.

Наприкінці зазначимо, що у всіх розвинутих країнах світу уже давно за допомогою медіації врегульовується лєвова частка конфліктів (спорів) як приватних осіб, так і осіб публічного права.